

Sipos László

Rembrandttól Renoirig

Állami műtárgyvásárlás Hollandiában

Rembrandt, midőn a nápolyi inkvizíció által boszorkányság ábrázolásával vádolt mestere, Jacob Isaacssoon van Swanenburg műhelyében tanoncoskodott, igencsak meglepődött volna, ha értesül róla, hogy 400 évvel később Hollandia az államkasszából több mint három tonna színarany értékének megfelelő (198 millió) amerikai dollárért veszi majd meg egyik festményét. Egyes árucikkek árának csillagászati magasságokba emelkedése azonban már Rembrandt idejében sem volt ismeretlen. 1637-ben, egy évvel a szóban forgó, *A zászlóvivő* (*De vaandeldrager*) című képének megfestése után került sor a gazdaságtörténet első spekulatív buborékának kipukkanására: a tulipánmánia csúcspontján a legritkább virághagymák a németalföldi átlagfizetés nagyjából hatszorosába kerültek, majd értékük – afféle korabeli kriptovalutaként – egyik napról a másikra lezuhant. Ha már pénzbefektetési (vagy - elvesztési) lehetőségekre terelődött a szó, írásom e pontján nem lenne nehéz eltévelyedni a műalkotásként is funkcionáló non-fungible tokenek útvesztőjében, de most inkább kanyarodjunk vissza a Rijksmuseum legfrissebb szerzeményéhez.

Rembrandt a díszes egyenruhában pózoló, harcsabajszú alakban önmagát (egyések szerint bátyját, Adriaant) festette meg a németalföldi szabadságharc zászlóvivőjeként 1636-ban, harmincéves korában. A kompozíció mintájául feltehetően Tiziano egyik munkája, a Gerolamo Barbarigót ábrázoló festménye szolgált (akinek *Mária gyermekével és Szent Pállal* című, 2005-ben Magyarországon felbukkant képét néhány éve a magyar állam levédette, hogy aztán 4,5 milliárd forintért megvásárolja).

A zászlóvivőt történelmi és művészettörténeti szempontból is jelentős alkotásnak tekinthetjük egyrészt az akkoriban még a spanyol Habsburgok fennhatósága alatt álló Németalföld nyolcvan évig húzódó függetlenedési törekvéseit megtestesítő alak ábrázolása révén, másrészt pedig mivel a portré antitípusa az egyetemes művészettörténet egyik legismertebb alkotásának, az 1642-ben festett *Éjjeli őrjárat*nak. Taco Dibbits, a Rijksmuseum főigazgatója szerint a zászlós portré ugyanakkor Rembrandt alkotói szuverenitásának is az egyik

↑
Rembrandt van RIJN: *Oopjen Coppit*,
1634, olaj, vászon, 207,5 cm×132 cm

Rembrandt van RIJN:
A zászlóvivő, 1636, olaj,
vászon, 118,8x96,8 cm

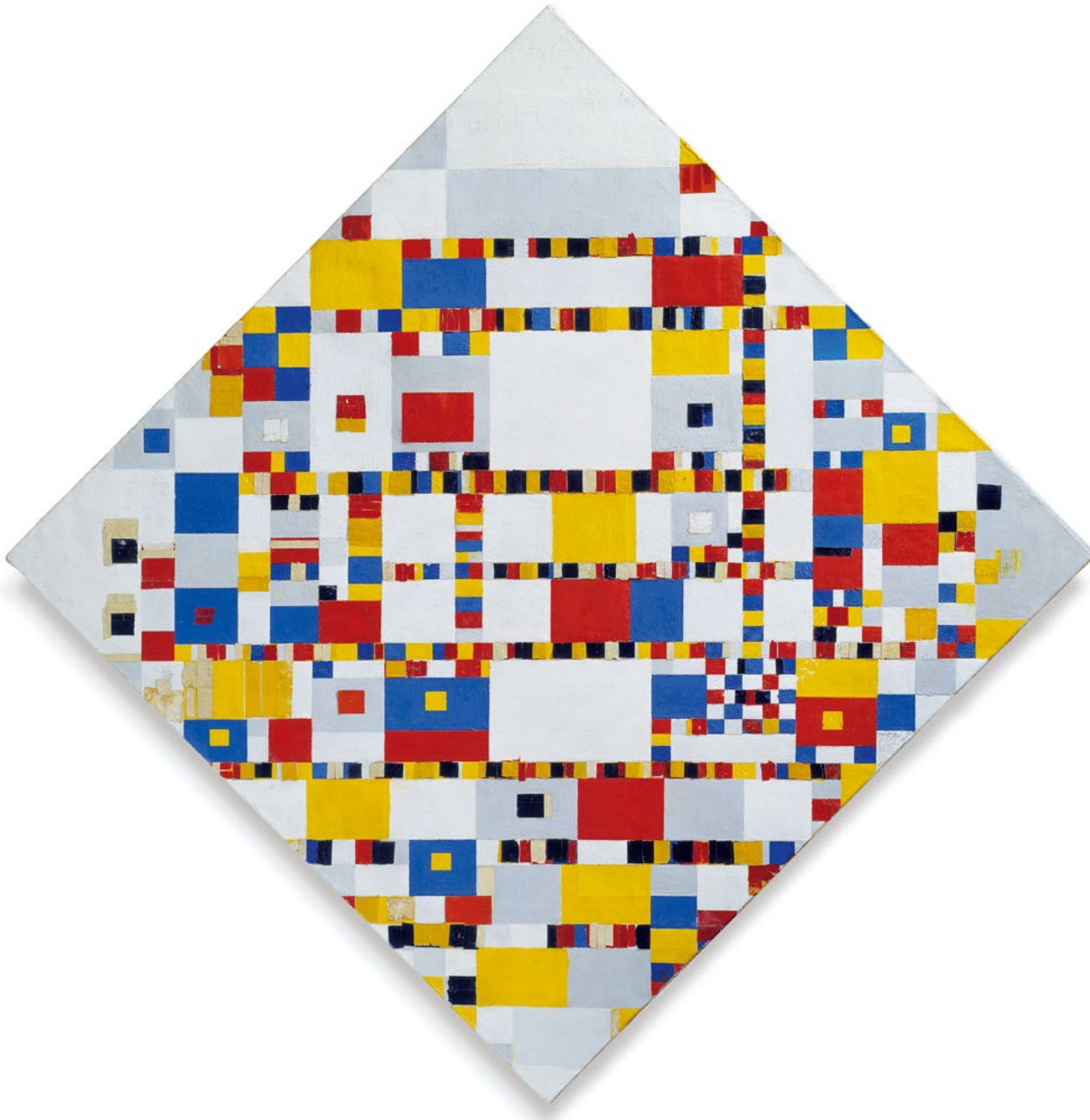
legelső példája, mely mintegy „előkészítette a festő művészi áttörését: ekkor vált Rembrandt Rembrandttá” – ezért is volt különösen fontos, hogy a mű a holland állam tulajdonába kerüljön.

Az Oktatási, Kulturális és Tudományokért Felelős Minisztérium 2021 decemberében jelentette be, hogy mivel Franciaország nem vállalta a vásárlás anyagi feltételeinek megteremtését, a művet a Rembrandt Egyesület és a Rijksmuseum 15 és 10 millió eurós támogatásával a holland állam fizeti ki, majd az elkövetkezendő években az ország több helyszínén bemutatja azt. A hír a közvéleményből vegyes érzelmeket váltott ki. A kritikus hangok a Covid által sújtott gazdasági helyzetben a tranzakció időszerűségét kérdőjelezték meg, mások azt a tényt kifogásolták, hogy a képet egy Cook-szigeti trösztől vásárolták, melynek holdingtársasága a karibi adópa-

radicsomként ismert Saint Vincent-szigeteken van bejegyezve, mondván, a közönség előtt rossz példa egy az adófizetési kötelezettséget elkerülő műtárgybeszerzés.

Hollandia az utóbbi években különben több alkalommal vásárolt rendkívül értékes alkotásokat. 2016-ban a Rijksmuseum még a Louvre-ral közösen vett meg két Rembrandt-művet a Rotschild család egyik ágától – akkor az újdonsült házaspár, Marten Soolmans és Oopjen Coppit 1634-ben készült portréját 80-80 millió euróért. A képek egyenesen Éric de Rotschild báró hálósobájából kerültek a Christie's aukciós házba. Nagy sajtóvisszhangot keltett a *Victory Boogie Woogie* című kép megszerzése is 1998-ban. Mondrian utolsó, befejezetlen művéhez a Hági Művészeti Múzeum az állam segítségével 80 millió guldenért (kb. 35 millió euró) jutott hozzá.

Piet MONDRIAN:
Victory Boogie Woogie, 1942-44,
olaj, papír, vászon,
127×127 cm
←

A zászlóvivő az egyik utolsó darab Rembrandt 340 ismert festménye közül, mely mostanáig magántulajdonban volt (44 található hollandiai gyűjteményekben, ebből 22 a Rijksmuseum falai között). A legrágább aukción értékesített Rembrandt-alkotás az 1658-ban készült *Csípőre tett kezű férfi* portréja, melyért a kaszinókirály, Steve Wynn több mint 33 millió dollárt fizetett, ami a Rijksmuseum legújabb szerzeménye árának még mindig csak a hatoda. A provenienciát pontosan nyomon követhetjük: az interneten is megtalálható adatok szerint a kép a 19. század elején IV. György angol király gyűjteményében is szerepelt, majd Jacob James de Rothschild vásárolta meg a Christie's 1840-es árverésén 840 fontért, azóta a híres bankárcsalád tulajdonában állt egészen mostanáig.

De nemcsak a holland kormány fektet nagy hangsúlyt a műtárgyvásárlásra. Lengyelország például 100 millió euróért jutott hozzá a Czartoryski-gyűjtemény mintegy 86 ezer darabjához, melyben megtalálható többek között Leonardo *Hölgy hermelinnel* és Rembrandt *Táj az irgalmas szamaritánussal* című műve is.

Itthon 2014 óta a Magyar Nemzeti Bank Értéktár műkincs-visszavásárlási programjára 100 millió eurót különítettek el, ennek keretében sikerült hozzájutni többek között a már említett Tiziano-festményhez vagy Munkácsy *Krisztus Pilátus előtt* című kompozíciójához. A jelenlegi kortárs műtárgyvásárlási program részleteiről azt tudjuk, hogy az MNB 2021. július 13-ig 3,5 milliárd forintért vásárolt képeket, melyek elsősorban a jegybank ingatlanjainak reprezentatív tereiben kerülnek bemutatásra, a nagyközönség elől egyelőre elzárva maradnak – akárcsak például a Miniszterelnökség falaira 2017-ben 360 millió forintért vásárolt öt festmény. Ha tehát az utóbbi időben közpénzből vásárolt műalkotást szeretnénk megcsodálni, egyelőre meg kell elégednünk Renoir *Fekvő női aktjának látványával*, amelyre a Szépművészeti Múzeum 12,3 millió dollárért (kb. 3,5 milliárd forint) tett szert.